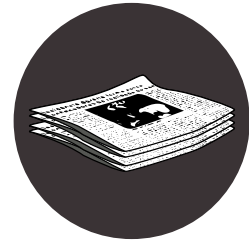

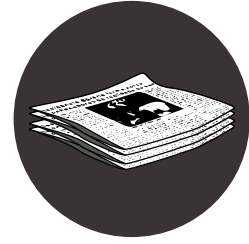
ABSZTRAKTOK

T. Szabó Levente:

Middlebrow lap volt-e a Vasárnapi Ujság, s ha igen, miért érdekes ez? A Vasárnapi Ujság és a népszerűség kérdése a 19. század közepén

Az angol modernizmus klasszikus korszaka elején hirtelen népszerűvé váló és nagy magyarázóerővel bírónak gondolt middlebrow részben a karakterológiai gyökerei miatt is gyorsan kegyvesztetté vált az angolszász irodalmi és kulturális gondolkodásban. Az utóbbi időszakban viszont új reneszánszát éli, s egyre többen gondolják úgy, hogy segítségével heurisztikus módon pontosabban, árnyaltabban meg lehet érteni a 19. század második felének és az azt követő időszaknak a kulturális fogyasztói rétegződését. Ebből a megfontolásból kísérli meg előadásom is használni, amikor arra kérdez rá, hogy a siker és a tömegkultúra rafinált értelmezései miként épültek bele azokba a nyugati lapmodellekbe, amelyeket átvett és azokba a lapszerkesztési gyakorlatokba, amelyeket a lap az első évtizedekben követett.

Császtvay Tünde: Kapavágások a nép- és hírlapirodalom „parlagán”. A Vasárnapi Ujság és a közönségigények

Előadásomban a Vasárnapi Ujság induló időszakának önreflexív (vagy önreflexívnek látszó) szerkesztői szövegeit tekintem végig. Ezekben az újság készítői, szerkesztői lapjuk olvasóihoz szólnak és fogalmazzák meg időről-időre a lap éppen érvényes céljait és üzeneteit – akár évenként és szerkesztőkként más és mást. Az olvasóknak címzett, rövid szövegek a célok és az elért eredmények összegzése vagy prognosztizálása mellett legalább annyira kémelelik az olvasói igényeket. Próbálják kitapogatni és eltalálni a közönségelvárásokat, igyekeznek pozicionálni magukat a kurrens médiapiacra, illetve reklámozni lapjuk egyediségét. Vagyis harcolnak az olvasókért, a túlélésért, a nyereséges működésért, a piacvezető helyért.

Baliga Violetta Lilla:

Hazai illusztrátorok megjelenése a Vasárnapi Ujság lapjain az 1860-as években

„A Vasárnapi Ujság nem cél, hanem eszköz, nem kiáltó szó, hanem viszhang, nem pusztító, hanem hódító (...) azon út, melyre léptünk már eddig is örvendetes eredményekhez vezetett és erősen reményleni engedi azt, hogy nagyobb tehetségek, magasabb irányok és komolyabb célok kellő fogékonyságra találjanak ismét s számukra működési tér biztosítsák.” – írja Pákh Albert 1857-ben, a Vasárnapi Ujság olvasóihoz címzett beköszöntőjében.

A Vasárnapi Ujság céljai egyértelműen túlmutatnak a hagyományos családi lapok törekvésein. A lap a társadalom minden tagjához egyaránt kívánt szólni. Habár nem lehet egy egész nemzetet mozgósító lapnak tekinteni, mégis annyira sikeres lett hosszú fennállásának (1854–1921) ideje alatt, hogy jelentős számú új olvasóközönset is mozgósítani tudott. Sikerének talán legfontosabb eszköze, témáinak sokszínűsége volt, ezeket a cikkeket pedig a társadalom széles rétegeihez juttatta el. A változatos témák mellett a siker másik kulcsa minden bizonnyal a lap színes illusztrációinak volt köszönhető. A kor egyéb családi lapjai főként a külföldi lapok által készített fametszetes képeket közölték. Indulása idején a Vasárnapi Ujság is számos angol divatlapban közölt fametszetes divatrajzot jelentetett meg oldalain.

A hatodik számtól kezdődően azonban megjelennek a folyóiratban az első hazai művészek által készített alkotások is. Az első megjelent kép, a Magyar Tudományos Akadémia alapítóját, gróf Teleki Józsefet ábrázolja. Pákh Albert olyan neves művészeket szerződtet a lap számára, mint Braun Károly, Huszka Lajos, Barabás Miklós, Lotz Károly vagy Vízkelety Béla. A folyóirat népszerűségét az általuk készített munkák az 1860-as években még tovább növelték.

Előadásom célja kettős. Be kívánja mutatni az illusztrációk eme új irányának megjelenési körülményeit és az olvasóközönset számának emelkedésére vonatkozó hatásait, valamint összehasonlító elemzést kíván nyújtani, a Vasárnapi Ujság és más hasonló tematikájú hetilapok illusztrációról és az olvasóközönsetre gyakorolt hatásukról. Így kívánom megvalósítani célkitűzésemet, hogy rávilágítsak a saját készítésű illusztrációk értékére, a külföldről átvett színes fametszetekkel szemben.

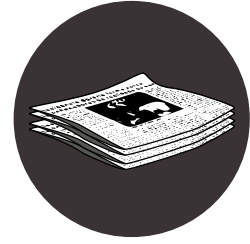
Rózsafalvi Zsuzsa

Aki lábbal szerkesztette a lapot: Nagy Miklós, a Vasárnapi Ujság szerkesztője

Nagy Miklósról, aki a dualizmus időszakában szerkesztette a lapot, a kortársak mint páratlan szakemberről, zseniális főszerkesztőről emlékeztek meg.

Nagy a korszak legnevesebb tudósait, szépíróit, művészeit nyerte meg a Vasárnapi Ujság számára, akikről mindig pontosan, hétről hétre gyűjtötte be az írásokat, amelyek reflektáltak az aktualitásokra.

Előadásomban kapcsolati a legendás főszerkesztő kapcsolati hálójának főbb csomópontjait - melyek erdélyi gyökereire is jelentékenyen visszamutatnak - és munkamódszerét vizsgálom, melyhez kiadatlan levelezését hívom segítségül.

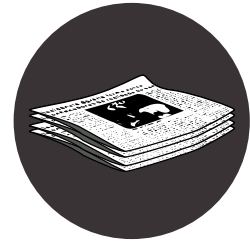
Horváth Zsuzsa:

Kafka Margit és a Vasárnapi Ujság kapcsolata

Előadásomban Kafka Margit és a Vasárnapi Ujság kapcsolatát vizsgálom meg. Kafkának a Nyugat indulása előtt illetve megjelenése után is, a Nyugat mellett fontos szellemi bázisa volt a lap, hiszen Kafka 1906-tól publikált a hetilapban több-kevesebb rendszerességgel. Publikált többek között a rövid életű Figyelőben, Szerdában, a Jövendőben valamint A Hétben, a Budapesti Naplóban is, de a Nyugat mellett a legszorosabb kapcsolata a Vasárnapi Ujsággal volt, ezt a lapban való megjelenései és a lap Kafka-recepciótörténete is alátámaszthatja.

Megjelentek a lapban elbeszélései, versei és két regénye a Színek és évek (1911) és az Állomások (1914), mindkettő folytatásokban. A regények megjelenésének közvetlen körülményeire is kitérve, megvizsgálom, hogy a korabeli olvasóközönség recepcióját hogyan, miként irányította, irányíthatta ez a megjelenési forma és a lap kontextusa.

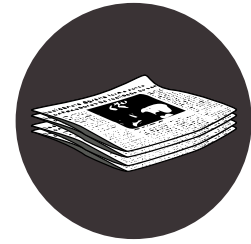
Borbás Andrea: Ady Endre a Vasárnapi Ujságban

Amikor 1906 elején a Budapesti Napló anyagi helyzete megrendült Ady Endre más lapoknál kezdett lehetőségek után kutatni. A Vasárnapi Ujságnál is próbálkozott. A lapban 1907-től évente 4-5 verse, néhány prózai írása, novellája jelent meg. A kritikai kiadás munkatársait nagy kihívások elé állítja a Vasárnapi Ujságban megjelent Ady-írások datálása, Ady ugyanis ritkán írt dátumot műveire, a lap pedig a kézirat beérkezése után nem azonnal adta közre azokat.

Nem pusztán anyagi bizonytalanság kergette Adyt a Vasárnapi Ujsághoz. Bölöni György úgy emlékezett, hogy ő adta át Ady üdvözlét Schöpflin Aladárnak a lap szerkesztőségében: „Ők nem ismerték személyesen egymást, de Schöpflin, aki az 'Új versek'-ről melegen írt a 'V. Ú'-ban, jó úton volt, hogy egészen Ady mellé álljon. Ady megérezte, hogy itt még egy tétova híve jelentkezik és nem akarta a közeledést elszalasztani. [...] és igen kedvére való volt ez a kapcsolat, mert biztos pénzt jelentett nehéz párizsi napjaiban és bevezette őt ahhoz a konzervatívabb érzésű, de irodalomkedvelő és művelt, jórészt kálvinista vidéki magyarsághoz, melyből eredőnek vallotta magát, s melyhez verseivel igyekezett is hozzáférkőzni.”

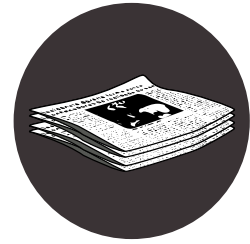
Gulyás Judit: A népmese a Vasárnapi Ujságban

1854-ben, amikor a Vasárnapi Ujság első számai napvilágot láttak, egyetlen magyar nyelvű népmese-gyűjtemény sem jelent még meg a magyar könyvpiacra. Voltak ugyan erre vonatkozó kísérletek az 1820-as évektől kezdődően, de a népmese közvélekedés szerint értéktelen termék volt („az is bolond, a ki az ilyet kinyomatja”, „nem tud az mást, mint szolgálóktól mesét gyűjteni”, a népmeséket a csak kissé művelt ember is megveti” - csak néhány vélemény, melyekről a népmesét értékelő minoritás néhány tagja, Arany, Erdélyi, illetve Gyulai számoltak be 1845-1862 között), a nyomtatott írásbeliségben legfeljebb a ponyvakiadványok szintjét elérő műfaj.

A Vasárnapi Ujság populáris sajtótermékként viszont - a sivár előzményektől eltérően - meglepő figyelemmel fordul a népköltészet és a népmesék felé (kezdetben valószínűleg Jókainak köszönhetően, aki ekkortájt éppen egy népmese-gyűjtemény összeállításán dolgozott). A korabeli kulturális elit számos képviselője Európában és Magyarországon is úgy tekintett a sajtóra, mint a színhagyomány, a népköltészet gyarmatosítójára, ugyanakkor a sajtótermékek egy része, és így például a Vasárnapi Ujság is, jelentős szerepet játszott a szövegközlések révén a népköltési alkotások (népmesék) értéként való bemutatásában, valamint különféle népmese-értelmezések popularizálásában.

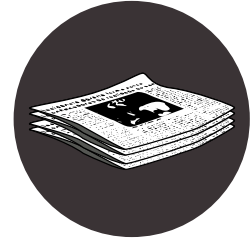
A Vasárnapi Ujság népmeseszövegeket közölt különféle népköltési gyűjteményekből, mutatóként, termékmintaként; a hirdetési rovaton túlmenően is tudósított a népmese-gyűjtemények megjelenéséről, a folyamatban lévő népmese-gyűjtésekről, illetve a népmese-kutatás eredményeiről és lehetséges módzatairól. Ezzel a népmese korábban ismeretlen, többszintű promotálását valósította meg, s mindezzel olyan kiterjedt olvasóközönséget ért el, amely szociokulturális bázisát tekintve igen rétegezett volt.

Ez utóbbi körülménynek köszönhető az is, hogy az írásbeliségbe áthelyezett népmese-szövegek nem csupán rögzített, standardizált formájukat nyerték el, hanem visszatérve a szóbeliségbe (amint az olvasókból mesemondók lettek) ismét variálódni kezdtek: a 19. századi populáris sajtóban megjelent népmeseszövegek számos esetben folklorizálódtak, s ez a folyamat a szóbeliség és az írásbeliség közötti (a néprajztudomány által oly szigorúan megvont) határok átjárhatóságára, a makro- és mikro-disszemináció párhuzamos jelenlétére utal.

A Vasárnapi Ujság fontos (bár eddig kevésbé vizsgált) szerepet játszott abban, hogy a 19. század második felében a triviálisnak tekintett népmese rendkívül erőteljes valorizációja végbemehetett, hogy azután az érték- és jelentéstulajdonításnak köszönhetően a millennium alkalmából (vagyis négy évtizeddel a VU első számának megjelenése után) közzétett Magyar mese- és mondavilág (1894-1896) öt kötete már olyan bestseller legyen a könyvpiacra, amely különféle formátumokban, tucatnyi kiadásban és többszáz ezer példányban jelenve meg a 20. század közepére alapvetően befolyásolta a színhagyományt is.

Klestenitz Tibor:

Hagyomány és modernizálódás: a zarándoklatok a Vasárnapi Ujságban

A 19. század második felétől a társadalmi és gazdasági változások már az élet olyan területein is éreztették hatásukat, mint a vallásgyakorlás. A hagyományaihoz ragaszkodó katolikus egyház a természettudományos világnézet és a modern életforma terjedésével szemben egyfajta különtársadalom szervezésével igyekezett megvédeni saját híveit, és antimodernista értékrendjének képviselőjeként tudatosan felhasználta a modern kor nyújtotta eszközöket is. Másrészt az iparosodás és központosítás révén egyre inkább „elvarázstalanodó” hétköznapi élet komoly társadalmi igényeket keltett a természetfeletti megtapasztalása iránt, ami egyebek mellett a csodás jelenések számának Európa-szerte megtapasztalt növekedésében is tetten érhető.

Az előadásban ehhez kapcsolódóan azt szeretném megvizsgálni, hogy 1854 és 1921 között a Vasárnapi Újság milyen képet alkotott a katolikus vallásosság egyik fontos hagyományáról, a zarándoklatokról. Bemutatom, hogy a hetilap szerzői az egyes időszakokban milyen összefüggésekbe helyezve tárgyalták a témát, illetve hogy hogyan ítélték meg az ezen a területen lejárolt változásokat: az eredetileg a népi vallásosság részeként felfogott zarándoklatok modernizált, polgári, a turizmus egyik formájává váló alakjának megjelenését, illetve az átalakulás politikai, gazdasági és kulturális vetületeit.

Steinmacher Kornélia:

A millennium, mint reklám és a millenniumi reklám a Vasárnapi Újságban

Előadásomban azt járom körbe, hogy a Vasárnapi Újság 1896-os évfolyamában miként jelent meg a millennium éve, milyen formákban népszerűsítették a millenniumi ünnepséget és ez hogyan hatott vissza magának az újságnak népszerűségére. Tehát hogy befolyásolta az újság a sikerét ez a témaválasztás, milyen módokon váltak a millenniumi év, az évhez kapcsolódó kiállítás, események és ünnepségek reklámmá.

Előadásomban megválaszolni kívánt, további fő kérdéscsoportok a következők: Milyen elgondolásmód, milyen okok állnak annak a hátterében, hogy egyes eseményeket, a kiállítás egyes elemeit kiemelten kezeli a szerkesztőség? Milyen formában buzdítják az olvasókat arra, hogy vegyenek részt az egyes eseményeken, illetve adakozzanak annak érdekében, hogy ebből az emlékévkben minden, az eseménynek méltó módon folyjon le?

A Vasárnapi Újságban megfigyelhető jelenség a lap keretein jóval túlnyúlik, mintegy általánosnak mondható az, hogy ezt az évet nem önmagában képzelték el, álmodták meg, hanem távlati célokban gondolkodtak, amelynek az emlékévk csupán a „gyűjtőpontja” egy olyan folyamatnak, változásnak, kezdeményezésnek, amely a magyar kultúra, tudomány és technika felvirágzását hozhatja el. Olyan esemény, amely megnyithat komoly anyagi forrásokat, de amely egyben az egész társadalmat adakozásra készítheti, általánosan felkeltheti az igényt a modernizáció, a fejlődés, a kulturális jólét iránt.

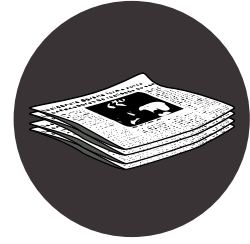
Akár csak a reformkorban, az emlékévkben is felerősödik a hazaszeretet, a hagyományőrzés és hagyományátörökítés, mint érték. Ennek része kell, hogy legyen az adakozás, a megfelelő finansziális keretek biztosítása, amihez a haza nagyjai mellett valamilyen formában minden állampolgárnak kötelessége hozzátenni a magáét. Előadásomban azt is bemutatom, hogy milyen problémafelvetések, előképek, minták révén próbálják meg népszerűsíteni az olvasók közt az adakozást.

Virágh András:

„A Vasárnapi Ujságból meg lehetett tudni mindent”. A Vasárnapi Ujság és Krúdy Gyula

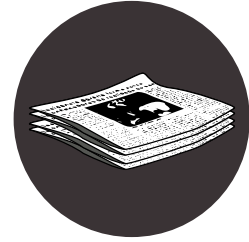
Krúdy Gyula pályafutásának legfontosabb éveiben, 1905 és 1920 között publikált a Vasárnapi Ujságban. A többi, korban favorizált periodikához képest nem kényeztette el a Vasárnapi Ujság szerkesztőit és olvasóit, igaz, itt publikált szövegeinek jelentős részét – mai ismereteink szerint – máshol nem közölte. Ha a szerző nem is ennek a lapnak a hasábjain fejlesztette tökélyre a védjegyének is számító jellegzetes elbeszélői hangot, az együttműködés története, lévén ezalatt vált Krúdy országosan ismert, sőt, ünnepezt szerzővé, fontos melléknarratíváját képezheti a karriertörténetnek. Mennyiben járult hozzá a Vasárnapi Ujság Krúdy Gyula tényleges írói beérkezéséhez? Hogyan és milyen formában jelent meg Krúdy neve a hetilap (és rokonlapjai, illetve a Franklin Kiadó) hasábjain/oldalain és miként alakult ez a kapcsolat a későbbiekben? Kiegyensúlyozottnak tekinthető-e Krúdy és a lap kapcsolata? Előadásomban egy tizenöt éven át tartó kapcsolat több szempontú bemutatására vállalkozom. A Vasárnapi Ujságba bekerülő írások története mellett a lap Krúdy-recepcióját, illetve Krúdy vonatkozó reflexióit is megvizsgálom.

Bollók János:

Iparnépszerűsítés a Vasárnapi Ujságban

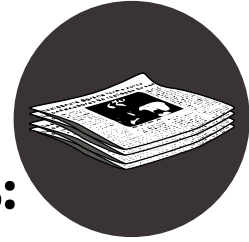
Az előadás azt vizsgálja, hogy az 1885-ös Országos Kiállítás és az 1896-os Ezredéves Országos Kiállítás miként jelent meg a Vasárnapi Ujságban.

Száz Pál:

Bosnyák képek. A Vasárnapi Újság cikkei Bosznia-Hercegovináról

A Vasárnapi Újság, mint a kor meghatározó és véleményformáló sajtóorgánuma fontos szerepet játszott az Osztrák-Magyar Monarchia legújabb tartománya, Bosznia-Hercegovina megismertetésében. Az 1878-as berlini kongresszus döntése értelmében megkezdett ex-Ottomán tartomány Monarchia általi okkupációjáról a Vasárnapi Újság rendszeresen tudósított. A hadműveletben a dualizmus szellemében a magyarok is jelentős szerepet vállaltak, csakúgy, mint a tartomány későbbi közigazgatásában. A századforduló időszakban a Vasárnapi Újság cikkei a Monarchia „kis kelet”-jének nevezett, egzotikusnak ható régiót a vallások és kultúrák színes keverékeként igyekeztek bemutatni, és a Monarchiába való integrálódását emelték ki. Az előadás a sajtóközlések mögött munkáló ideológiákat az okkupációt legitimáló retorikai fordulatokat szándékozik feltárni kontrasztív vizsgálat segítségével. Imagológiai szempontból elemzi továbbá a régiót és népeit bemutató cikkekben tetten érhető vélekedéseket, sztereotípiákat és képzeteket a másság/idegenség és a hatalom diskurzusformáló erejének kontextusában.

Radnai Dániel Szabolcs:

Tájképek és régió-képzetek a Vasárnapi Ujságban 1854 és 1870 között

Előadásomban a Vasárnapi Ujság hasábjain 1854 és 1870 között megjelent illusztrált tájbrázolásokat és jellegzetes magyar vidékekről szóló szövegeket vizsgálom. Gondolatmenetem kiindulópontja az a sok szempontból megalapozottnak tűnő tézis, hogy az illusztrált közművelődési újság laptípusa, azon belül is a kimagaslóan sikeres Vasárnapi Ujság volt az egyik legfontosabb médiuma a nemzet imaginárius megteremtésének, a széles körben terjeszthető magyar nemzeti kultúra kimunkálásának a 19. század második felében a művelt középosztály számára. S ebben a folyamatban nagy szerepet játszottak az egyes karakterisztikus magyarországi régiókról szóló ábrázolások, leírások is. Jelen vizsgálódás nem kiragadott, jelentősnek gondolható tájleíró/utazási szövegek szoros olvasását és értelmezését ígéri, sokkal inkább a tárgyalt korszakban megjelent tájbrázolások tendenciáiról, visszatérő jellegzetességeiről igyekszik képet adni, összevetve az eredményeket a korszak néhány reprezentatív népismereti és történeti kiadványának témarepertoárjával és ábrázolásmódjával. Emellett az elemzés arra is kitér, hogy a megjelenített régiók, tájegységek karakterizálása milyen kapcsolódásokat mutat a század második felében fejlődésnek induló honi turizmus gazdasági érdekeivel, ideológiáival, értékrendszerével.

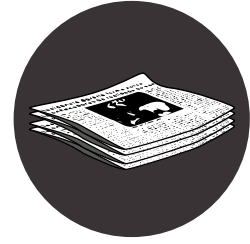

Vörös Boldizsár:

Pogány József, Petőfi Sándor és Szegedi István. Az irodalomkritika és a könyvismertetés mint a Vasárnapi Ujság „megmentésének” eszközei a Tanácsköztársaság idején

Schöpflin Aladár Szász Károlyhoz írott, 1919. április 1-jei levelében arról számolt be, hogy "terror alatt" működnek és "most azt tartjuk kötelességünknek, hogy a magyar kultúrának ezt a régi, tisztes orgánumát [ti. a Vasárnapi Ujságot] igyekezzünk megmenteni a jobb idők számára". Más eljárások (a diktatúra eszmevilágát közvetítő szövegek, az aktuális eseményeket bemutató fényképek közlése) mellett ezt segíthették elő a folyóiratban megjelentetett irodalomkritikák és könyvismertetések is. Így ezek egy része baloldali, nem egy esetben a Tanácsköztársaság irányításában fontos szerepet játszó alkotó (Henri Barbusse, Barta Lajos, Pogány József, Révész Béla) művével foglalkozott, akár annak színházi előadása kapcsán is. Sor kerülhetett arra is, hogy olyan művet ismertettek, amelynél a kiemelkedő jelentőségű szerzőt a diktatúra közvélemény-formálói pozitívan értékelték (Petőfi Sándor, Henrik Ibsen)

A tárgyalt művek egy része a benne megjelenített valamiféle forradalmisággal (Szabó Endre, Kádár Endre, Rényi Edit könyve), néhány esetben korszerűnek számító ismeretek terjesztésével (Charles Robert Gibson, Steinhofér Károly, Alvinczy Mihály kötete), vagy a letűnt társadalmak jelenségeinek a művekben megjelenített bírálatával (Biró Lajos, Nagy Endre, Mikes Lajos munkája) kapcsolódhatott a Tanácsköztársasághoz. A folyóiratban ismertetett alkotások egy része pedig, bár nem illeszkedett a diktatúra szemléletéhez, de nem is támadta a rendszert (így Karinthy Frigyesé, Frederic Massoné, Berkes Imréné, Török Gyuláé, Szegedi Istváné, Ferenczi Sárié). Ugyanakkor, ha olykor óvatos egyensúlyozással is, e szövegek közreadói, köztük Schöpflin Aladár érvényesítették irodalomkritikai szempontjaikat. Így például Schöpflin több bíráló megállapítást is tett Pogány József, külügyi népbiztos Napoleon című drámájáról, annak színházi előadásával foglalkozva.

A Vasárnapi Ujságban a Tanácsköztársaság idején közzétett irodalomkritikák, könyvismertetések sorozata ekként, önmagán túlmutatóan, általánosabb érvennyel szemlélteti ilyen művek lehetséges viszonyulásait egy diktatórikus politikai rendszerhez és azt, hogy egy, még korábban indult, másféle szellemiségű folyóirat közreadói milyen eszközökkel igyekeznek fenntartani azt a számukra válságos időszakban is.